NOI DIMENSIUNI ALE RĂZBOIULUI CONTEMPORAN

CĂLIN HENTEA*

ABSTRACT

NEW DIMENSIONS OF THE MODERN WARFARE

The huge scientific and technologic progress made by mankind during the last century has had an obvious impact on the military phenomenon. It is a common place to say that the present day wars do not look like the previous ones at all. The military are not the same as the one in former days either, whatever their national insignia on various uniforms. Hence, some questions require a clear and imperative answer. How has the contemporary war been changed? How has the 21st Century military prophile evolved? Which is the trigger of all these changes? What are the new concepts of the modern warfare? To all those questions we are trying to get an answer based on our personal experience gained during a couple of NATO missions and on the respective military doctrines and policies. Why both the military and the politicians are trying to avoid the term "war" by placing instead the much more innofensive syntagm of "military operations" and what are the main characteristics of the 3rd Millenium officer? These are some of the topics of this essay. Quite new military concepts experimented by the most poweful armed forces of the world, such as *Effect Based Operations Approach, Network Based Warfare, Information Operations* and *Psychological Operations* will be also examined as pillars of the modern warfare.

Key words: war, military, Effect Based Operations Approach, Network Based Warfare, Information Operations and Psychological Operations.

Uriaşul salt ştiinţific şi tehnologic cunoscut de omenire în ultimul secol continuă să exercite evidente influenţe asupra fenomenului militar în toate formele de manifestare ale acestuia. Astfel, a devenit banală afirmaţia că războaiele din zilele noastre nu mai seamănă aproape deloc cu cele din urmă cu doar câteva decenii. Nici militarii nu mai sunt aceiaşi, indiferent de modelul uniformei sau culorile ecusonului naţional pe care-l poartă. Ce anume s-a schimbat în ecuaţia războiului contemporan? Care este profilul militarului din secolul XXI? Care sunt conceptele care stau la baza operaţiilor militare moderne? La aceste întrebări ne vom permite să sugerăm unele răspunsuri pe baza experienţei personale acumulate în acţiuni militare internaţionale reale, experienţe conjugate cu prevederile celor mai recente documente doctrinare definitorii ale armatelor marilor puteri.

* Address correspondence to Călin Hentea: str. Stockholm nr. 13, ap. 7, sect. 1, Bucureşti: e-mail: calinhentea@yahoo.co.uk

Încă din Antichitate, războiul a avut drept scop şi miză supremă distrugerea, anihilarea, într-o cât mai mare măsură, a puterii armate a adversarului, astfel încât supunerea acestuia voinţei învingătorului să fie deplină. Cu cât pierderile provocate în rândul efectivelor militare ale adversarului erau mai mari în raport cu cele ale învingătorului, cu atât victoria era mai împlinită. Retragerea învinsului de pe câmpul de luptă era determinată de volumul mare al pierderilor umane suferite sau de iminenţa acestora, ca urmare a unei poziţii dominante, covârşitoare a învingătorului. Teoreticianul politic şi militar renascentist Nicolo Machiavelli (1469–1527) a identificat scopul războiului drept „înfrângerea totală a inamicului într-o bătălie decisivă din finalul unei campanii militare" (*apud* Sava, 2005, p. 49) şi a pus în evidenţă „neajunsurile trupelor mercenare" utilizate de principii renascentişti (Machiavelli, 2005, p. 46–50). În aceeaşi perioadă, Ştefan cel Mare (1457–1504) recurgea la ridicarea la luptă armată a întregului popor în cadrul aşa-numitei „oastei celei mari", pentru a putea face faţă astfel superiorităţii numerice şi forţei militare a invadatorului otoman.

Conceptul războiului întregului popor (numit aşa de Ceauşescu în scopuri evident populist-propagandistice)*, de război total*, prin antrenarea tuturor resurselor umane şi materiale pentru obţinerea victoriei, a fost omologat în Occident de către generalii prusaci Scharnhorst şi Gneisenau la începutul secolului XIX, abia după traversarea experienţei mobilizării generale în cadrul serviciului militar universal introdus de Napoleon (Sava, 2005, p. 47). Planificarea acţiunilor militare (inclusiv prin recunoaşterea rolului determinant al asigurării logistice şi al informaţiilor militare), dar şi comanda unor uriaşe armate de masă (inclusiv a resurselor implicate), în cadrul unui „război general", au impus, la începutul secolului XIX, apariţia statelor majore, diviziunea „strategic", „operativ" şi „tactic" (Sava, 2005. p. 49–50), concepte definite de strategii Carl von Clausewitz (1780–1831) şi Antoine Henri Jomini (1779–1869). Celebra definiţie clausewitz-eană a războiului drept *„o continuare a politicii cu alte mijloace*" a reprezentat una dintre punţile de legătură între viziunea anticului chinez Sun Tze (cca 453–221 î.Hr.) şi tendinţele fenomenului militar contemporan, deoarece a deschis calea impunerii voinţei politice a învingătorului asupra învinsului, nu numai prin argumentul ultim al victoriei militare obţinute prin distrugerile cauzate inamicului în război, ci şi prin utilizarea combinată a unor instrumente politico-militare.

Cele două conflegraţii mondiale ale secolului XX au stat tot sub semnul „războiului total", al mobilizării tuturor resurselor umane şi economice ale beligeranţilor pentru obţinerea capitulării necondiţionate, adică a impunerii voinţei politice prin distrugerea şi anihilarea adversarului. Elementele de noutate, survenite în conceperea şi desfăşurarea acţiunilor militare, au fost teoretizate de britanicul Basil Liddel-Hart (1895–1970), prin definirea conceptelor de dislocare fizică şi psihică a inamicului, de separare a forţelor şi de tăiere a liniilor de aprovizionare ale acestuia (Sava, 2005, p. 50–51), în scopul obţinerii capitulării necondiţionate, nu neapărat prin distrugerea sa totală. Un alt element fundamental, care a generat

noi concepții de ducere a războiului, au fost posibilitățile deschise de noua tehnologie şi producție industrială de masă. Spre deosebire de epocile anterioare, tehnologiile industriei moderne ofereau o capacitate crescută de dislocare pe distanțe mari a trupelor şi armamentului, precum şi canale de comunicare şi transmitere a informațiilor extrem de rapide. De notat este faptul că, la fel ca şi în vremurile precedente, costurile umane şi materiale ale „războiului total", practicat în secolele XIX şi XX, au fost extrem de mari, ele fiind dramatic resimțite de întreaga societate. Dacă în secolul XIX pierderile umane ca urmare a războaielor erau de ordinul zecilor sau sutelor de mii, iar distrugerile materiale erau limitate doar de nivelul tehnologic al armelor folosite, în secolul XX numărul victimelor a atins nivelul milioanelor, iar distrugerile au devenit pustiitoare. Practic fusese atins un prag inacceptabil, dincolo de care omenirea era amenințată cu autodistrugerea. Şi totuşi, conflictele şi războaiele nu puteau fi evitate.

Traumele celor două războaie mondiale, alături de evoluțiile politice, sociale şi economice ale societății omeneşti din perioada Războiului Rece, au determinat apariția a două noi concepte, cel al „*conflictelor limitate*" formulat de Henry Kissinger în 1957 şi cel al „*războiului politic"*, menționat în doctrina elaborată de secretarul de stat al apărării Gaspar Weinberger în 1984 (Sava, 2005, p. 52). Emanciparea societății, afirmarea unor noi valori sociale şi umane, nu mai permiteau uriaşele şi inumanele costuri ale unui război total. Datorită acestor noi cerințe ale societății – îndeosebi a celei occidentale – față de costurile umane şi materiale ale unui război, dar şi ca urmare a impactului exponențial al revoluției tehnico-ştiințifice asupra tehnologiei militare, nu a mai fost posibilă utilizarea masivă a recruților-carne de tun, instruiți necorespunzător. Ca urmare, la sfârşitul anilor '60, au apărut armatele de profesionişti, conduse de un corp ofițeresc înalt calificat, cu o din ce în ce mai profundă şi mai bine delimitată specializare militară. Dacă, până în acel moment, obiectivul final al unei forțe militare era obținerea victoriei şi atingerea obiectivelor politico-militare prin distrugerea sau anihilarea inamicului în cadrul unui conflict armat, principala funcție a militarilor a devenit – în mod paradoxal față de vremurile precedente – aceea de prevenire a războiului. Spre deosebire de timpurile nu foarte îndepărtate ale Primului şi celui de-al Doilea Război Mondial, victoriile politice, dar mai ales cele militare contemporane, nu mai pot fi acceptate cu orice preț.

Aceste două noi caracteristici ale conflictelor militare, folosirea pe scară largă a tehnologiei superperformante de luptă şi atingerea obiectivelor politico-militare cu un nivel cât mai redus de pierderi umane, dar şi de distrugeri, au avut câteva consecințe directe asupra fenomenului militar contemporan: înlocuirea sintagmei de „război" cu cea de „operații militare" şi schimbarea profilului ofițerului puternic, priceput şi curajos, cu cel al militarului intelectual, mânuitor pragmatic al unor concepte inovatoare.

Poate părea paradoxal faptul că tocmai militarii sunt cei care evită, într-o măsură din ce în ce mai ostentativă, să folosească, în discursul lor oficial, termenul

„război” şi îl preferă pe cel de „operaţii militare”, căruia le place să îi adauge atributul de *întrunite* (*joint*) – adică simultan pe uscat, mare şi aer – şi pe cel de *combinate* (*combined*) – adică prin participarea trupelor din mai multe ţări. În ultimele decenii, doar retorica mediatică de tip tabloid a continuat să folosească o serie de metafore comerciale uşor vandabile, de tip „război psihologic”, „război/agresiune informaţională”, „război mediatic”, „război politic”, „războiul palatelor”, „războiul civilizaţiilor”, „război religios”, pentru a atrage astfel atenţia asupra unor conflicte mai mult sau mai puţin deschise, caracterizate printr-o anumită coloratură predominantă. Desigur, politicienii nu pot face abstracţie de mass-media şi, astfel, îndeobşte cei mai puţin educaţi dintre ei au preluat mecanic, în discursul lor, aceste expresii, care nu au nicio acoperire în documentele oficiale sau cele de specialitate. Militarii au fost şi sunt primii, care, mai ales după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, s-au ferit, din raţiuni ideologice şi politice, de cuvântul „război”, ale cărui conotaţii belicoase, ameninţător-terifiante, datorate memoriei recente, nu mai corespundeau intenţiilor şi configuraţiilor demersurilor lor şi, mai ales, limitelor ce le erau impuse de către factorul politic conducător.

Spre exemplu, denumirea de „război psihologic” – *Psychological Warfare* – a apărut pentru prima dată în toamna anului 1942, în context aliat, în cadrul comandamentului condus de generalul Dwight Eisenhower, în cadrul operaţiilor de debarcare şi cucerire a Nordului Africii (operaţiunea „Torch”) şi s-a numit *Psychological Warfare Branch* – Secţia de Război Psihologic. Această structură de specialitate a fost ridicată apoi la nivelul de *Division* – Serviciu, în cadrul comandamentului aliat, constituit în vederea deschiderii celui de-al doilea front în Europa de Vest, prin debarcarea din Normandia. Abia în anul 1957, pe fondul confruntărilor ideologice specifice Războiului Rece, americanii au început să evite termenul de „război psihologic” şi l-au înlocuit în manualul lor de specialitate (FM 33–1) începând din 1962 cu cel de „operaţii psihologice” – PSYOP, ca urmare a faptului că acest gen de activităţi militare nu se desfăşurau doar în timpul stării de război, ci şi pe timp de pace sau criză. În plus, deoarece operaţiile psihologice puteau fi îndreptate nu numai împotriva militarilor inamici, ci şi asupra unei populaţii civile, nu era corect, din punct de vedere politic, să se admită că se ducea un „război” împotriva civililor, fie acesta doar psihologic. O traiectorie asemănătoare a cunoscut-o şi sintagma de „război informaţional”. În prima doctrină militară americană de specialitate, apărută în 1998, „războiul informaţional” – *information warfare* – era definit ca fiind purtat de către militari pe timp de război, spre deosebire de „operaţiile informaţionale” – *information operations* – care se desfăşurau doar pe timp de pace, eventual de criză. Începând din 1999 şi până în prezent, în niciuna din variantele doctrinei NATO privind operaţiile informaţionale, nu s-a folosit termenul de „război informaţional”, iar în 2006 chiar şi americanii au eliminat belicosul termen, incorect politic, din cea mai recentă doctrină a lor de specialitate (JP 3–13/2006). Mai mult decât atât, o lectură

atentă a comunicatelor oficiale, atât militare, cât şi politice, de sorginte euro-atlantică, dovedeşte faptul că este, în mod perseverent, evitată asumarea „purtării unui război", preferându-se afirmarea „desfăşurării unor operaţii militare" împotriva unor ţinte legitime din Bosnia, Kosovo, Iugoslavia, Afganistan, Irak. Excepţie face, tot din considerente politice şi de comunicare strategică, sintagma „războiului antiterorist", lansată de George W. Bush şi acceptată ca atare în urma grozăviei atacurilor teroriste de la 11 septembrie.

Al doilea efect al evoluţiilor ştiinţifice şi tehnologice ale omenirii s-a resimţit puternic asupra profilului profesional al militarului în general, dar mai ales în privinţa ofiţerului de sorginte euro-atlantică. După ce, secole de-a rândul, principalele atribute ale oşteanului au fost forţa şi rezistenţa fizică, alături de abilitatea în mânuirea armelor, secolul industrializării a orientat atenţia şi competenţele ofiţerilor spre utilizarea armelor cu o capacitate maximă de distrugere. Complexitatea acestora a sporit atât de mult, încât folosirea acestor tehnologii militare a impus o specializare din ce în ce mai înaltă şi, inevitabil, restrânsă pe domenii din ce în ce mai înguste. Astăzi, orice ofiţer al unei armate moderne este utilizator curent a mai multor programe de calculator, vorbeşte cel puţin limba engleză ca limbă străină, cunoaşte probleme esenţiale de geostrategie şi geopolitică şi este familiarizat cu o serie de proceduri standard de operare în domeniul său de specializare.

Organismul militar a ajuns până în faza în care însăşi gestionarea complexităţii sistemelor ultraperformante de armamente, în planificarea şi derularea operaţiilor militare, desfăşurate simultan pe pământ, în aer şi pe mare, să devină o problemă în sine. Ca urmare, provocările cărora trebuie să le facă faţă ofiţerul contemporan nu mai ţin nici de calităţile sale fizic-biologice, nici de capacităţile tehnice disponibile pentru luptă, ci de modul cel mai eficace şi eficient de utilizare a capacităţilor şi resurselor de care dispune, în condiţiile în care victoria politică ideală este definită prin atingerea obiectivelor propuse contra unui minimum de victime şi distrugeri, la costuri cât mai reduse. Ofiţerul contemporan a devenit preocupat nu numai de arme, ci şi de idei şi concepte. În acest fel, condiţia ofiţerului contemporan s-a apropiat sensibil de profilul unui intelectual, cel care, în primul rând, gândeşte şi apoi acţionează, care lucrează mai mult cu idei şi concepte şi mai puţin cu arme-unelte. Armatele moderne dispun de sisteme ultraperformante de arme terestre, aeriene, marine, submarine şi cosmice, dar, în condiţiile confruntărilor asimetrice contemporane, militarii trebuie să găsească cele mai bune soluţii de întrebuinţare combinată a acestora. Trei dintre aceste soluţii provin din cea mai puternică armată a lumii şi au îmbrăcat forma unor concepte numite *operaţii bazate pe efect, război bazat pe reţea şi operaţii informaţionale*.

Concepţia operaţiilor bazate pe efect – *Effect Based Operations* – a apărut din raţiuni de eficientizare şi profesionalizare a acţiunilor militare. Astfel, resursele umane şi materiale disponibile nu mai sunt risipite asupra întregului sistem militar al adversarului pentru anihilarea acestuia, ci sunt concentrate, în mod raţional, doar

pentru obținerea acelor efecte care pot asigura atingerea obiectivului dorit. În viziunea Comandamentului Forțelor Întrunite Centrale Americane, operațiile bazate pe efect „*reprezintă un proces de obținere a rezultatului strategic dorit asupra adversarului prin aplicarea sinergică, multiplicativă şi cumulativă a întregii game de operații militare şi non-militare, la nivelurile tactic, operativ şi strategic"* (Dumitru şi Roceanu, 2005, p.108). O altă formulă definitorie referitoare la „operațiile abordate pe bază de efect" – *Effect Based Approach Operations,* EBAO –, o găsim în varianta britanică adoptată în documentele comandamentului ISAF din Afganistan: „*EBAO sunt proiectate a influența voința adversarilor, a propriilor forțe sau cea a neutrilor, prin folosirea coordonată a capacităților militare în scopul îndeplinirii obiectivelor strategice urmărite*". Cu alte cuvinte, operațiile bazate pe efect semnifică un nou mod de gândire şi de abordare a clasicelor procese de analiză şi selectare a țintelor – care trebuie să fie reprezentate de centrele de greutate la nivel strategic, operativ şi tactic al adversarului. Procesul de planificare a desfăşurării operațiilor militare va fi, astfel, recalibrat într-un mod cât mai eficient, prin concentrarea şi evitarea disipării resurselor, în vederea obținerii unui maximum de efecte posibile. Aceste efecte pot fi directe şi imediate, ori indirecte şi întârziate, de ordin secundar (în plan fizic sau psihologic) sau în cascadă, (de natură complexă sau cumulativă), capabile să afecteze întreg sistemul (Dumitru şi Roceanu, 2005, p. 109). Efectele dorite pot fi consecința uneia sau mai multor acțiuni de natură diplomatică, informațională, militară şi economică. Materializarea acestui concept este posibilă datorită tehnologiilor moderne ce permit executarea unor acțiuni militare precise la mare distanță, dislocarea rapidă pe distanțe strategice a trupelor şi armamentului, marea mobilitate în teren (uscat, apă, aer) a forțelor armate, precum şi performanțele comunicațiilor în timp real, ce pot acoperi întreg spațiul de luptă.

Conceptul de război bazat pe rețea (deşi poate că înlocuirea termenului de „război" cu cel de „operații" ar fi adus conceptul mai aproape de realitate) a fost generat de necesitatea controlării şi gestionării unui spațiu tridimensional de luptă din ce în ce mai complex, în scopul ameliorării deciziilor militare, şi devine posibil datorită exploziei facilităților tehnologiei informatice, de comunicații şi electronice din ultimii ani. Acest tip de gestiune a deciziei militare se bazează pe culegerea, prelucrarea şi valorificarea continuă şi simultană a datelor şi informațiilor existente în spațiul de luptă, într-o imprevizibilă dinamică, prin interconectarea tuturor senzorilor, actorilor şi factorilor decidenți implicați.

Prima definiție a acestui concept (făcut public în 1998 de autorii săi, vice-amiralul Arthur Cebrowski şi cercetătorul John Garstka) oferă toate elementele explicative necesare: „*o modalitate de a genera putere de luptă, prin integrare într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților şi executanților, în scopul cunoaşterii spațiului luptei, măririi vitezei conducerii, accelerării ritmurilor operațiilor, intensificării efectelor letale, accentuării autoprotecției şi realizării unui anumit grad de autosincronizare*" (Dumitru şi Roceanu, 2005, p. 37). Acest

concept, ce prefigurează caracteristicile dominante ale războiului viitorului, presupune, de fapt, doar utilizarea cât mai eficientă a tehnologiilor prezente şi, mai ales viitoare, în scopul ameliorării parametrilor de eficienţă şi eficacitate a luptei armate. Acest lucru se va realiza în momentul în care datele şi informaţiile culese din spaţiul de luptă de senzori vor putea fi transmise pentru a fi procesate imediat de către decidenţi (comandanţi, lideri politici), care vor beneficia, astfel, de un grad superior de cunoaştere şi înţelegere a situaţiei şi, în consecinţă, va fi posibilă luarea unei decizii optime. Senzorii, decidenţii şi actorii sunt în permanenţă interconectaţi, iar datele, informaţiile, analizele, ordinele circulă în flux continuu pe măsura modificărilor ce apar în realitatea spaţiului de luptă, fapt ce va duce nu numai la sporirea vitezei actului de decizie, dar şi la utilizarea eficientă a resurselor umane şi materiale în luptă. Cu cât acest sistem integrat al senzorilor, decidenţilor, actorilor şi fluxului de informaţii este mai complet şi mai cuprinzător faţă de dimensiunile spaţiului de luptă, cu atât superioritatea informaţională obţinută va fi mai mare.

Elementul revoluţionar, pe care îl aduce în gândirea militară conceptul de război bazat pe reţea, este dat de integrarea sinergică, într-un sistem unic, a celor trei domenii care îmbracă acţiunea militară: cel fizic, cel informaţional şi cel cognitiv. *Domeniul fizic*, cel în care militarul a acţionat din toate timpurile, este spaţiul în care au loc manevrele, atacurile, operaţiile militare, în general desfăşurate pe apă, aer, uscat şi în spaţiu. Aici se materializează războiul şi tot aici rezultatele pot fi cuantificate, motiv pentru care în acest domeniu a fost dintotdeauna calibrat nivelul puterii de luptă a unei forţe militare. *Domeniul informaţional* este reprezentat de locul în care informaţia în sine este creată, manipulată, diseminată, aici funcţionând sensibilul proces de comandă şi control, de analiză şi prelucrare a informaţiilor, care vor sta la baza deciziilor. În fine, pe un palier superior se situează *domeniul cognitiv,* existent în mintea tuturor celor implicaţi în acţiune, acolo unde percepţiile, înţelegerea, valorile, cunoştinţele se întâlnesc şi unde se iau deciziile (Garstka, 2006). Toate aceste domenii au fost interconectate într-o unică reţea, care permite schimburi informaţionale continue şi interacţiuni ce armonizează şi sinergizează procesele ce se desfăşoară în fiecare dintre aceste domenii. Rezultatul final al acestei interconectări este transformarea superiorităţii informaţionale în putere de luptă. Un război sau nişte operaţii militare bazate pe reţea presupun existenţa unei forţe militare construite pe o structură adecvată şi care este înlănţuită printr-o infrastructură informaţională corespunzătoare. O astfel de forţă militară bazată pe reţea trebuie să aibă capacitatea de a accesa global informaţia de către toate componentele sale, oriunde şi oricând este necesar.

Raţiunea de a fi a operaţiilor informaţionale este (aşa cum vom vedea în continuare) eficientizarea procesării informaţiilor disponibile, pentru maximalizarea impactului utilizării acestora asupra minţii, inimii şi, implicit, a capacităţii de comandă şi control a adversarului. La rândul lor, operaţiile bazate pe efect integrează totalitatea resurselor, pentru optimizarea efectelor (îndeobşte fizice), urmărite asupra centrului de greutate advers. Faţă de cele două concepte,

războiul bazat pe rețea acoperă ambele modalități de gândire a unor operații militare, înlănțuind, în scopul obținerii unei maxime eficiențe în atingerea obiectivului urmărit, atât informația – *soft power*-ul – cât şi resursele materiale şi umane – *hard power*-ul. Între aceste trei concepte nu există raporturi de la parte la întreg, ci ele se conjugă unul cu altul în acelaşi scop – eficiența şi siguranța maximă a acțiunii. Fiecare concept operează cu materii prime specifice – totalitatea informațiilor, totalitatea resurselor umane şi materiale sau toate la un loc, folosind aceeaşi soluție a integrării, a sinergizării, a coordonării acestora pentru atingerea obiectivului dorit. Fiecare dintre aceste concepte tinde (într-o măsură mai mare sau mai mică) spre idealul de eficiență şi perfecțiune a acțiunii militare şi, în consecință, sunt încă tributare unor numeroase lipsuri şi neîmpliniri.

Înainte de a discuta conceptul integrator de operații informaționale – INFO OPS – este necesar a aborda, cel puțin la nivel definitoriu, conceptul de operații psihologice – PSYOPS, – care nu numai că l-a precedat cu mult, dar continuă să constituie nucleul central, de ordin acțional, al INFO OPS. Operațiile psihologice reprezintă, atât în accepțiunea militară americană, cât şi cea a NATO, precum şi a majorității statelor membre (inclusiv România), o capacitate de luptă, un multiplicator de forță ce dispune de personal şi mijloace specifice de acțiune. Americanii consideră PSYOP-ul drept *„o parte vitală dintr-o categorie mai largă de activități diplomatice, informaționale, militare şi economice ale Statelor Unite”* (Joint Pub 3–53, 2003, p. ix), formulare preluată întocmai şi de Doctrina PSYOPS a NATO (AJP 3.10.1. art. 0104). De asemenea, ierarhia de aprobare a inițierii şi desfăşurării operațiilor psihologice asupra unor audiențe-țintă, într-o situație anume, este perfect similară ca nivel de autoritate în SUA şi NATO: preşedintele SUA, prin secretarul de stat al apărării, sau preşedintele Comitetului Şefilor Statelor Majore şi, după caz, prin comandanții forțelor din teatrele de operații în armata americană şi, respectiv, Consiliul Nord Atlantic (NAC), prin delegare, în funcție de situație, la Comitetul militar (MC), la Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO), la comandamentele regionale (J. F. C. Naples, J. F. C. Brunssum, J. F. C. Lisbon) şi la comandanții din teatrele de operații, în cazul NATO. Definiția americană a PSYOP – *„operații planificate pentru transmiterea de informații şi date selectate spre audiențe străine, pentru a influența emoțiile, motivațiile, raționamentele obiective şi, în ultimă instanță, comportamentele guvernelor, organizațiilor, grupurilor şi indivizilor străini”* (Joint Pub 3–53, 2003, p. ix) – este mai directă şi totodată mai largă decât cea a NATO. Aceasta conține unele precauții şi restricții politice, rezultate din caracterul ei consensual: *„Activități psihologice planificate, utilizând metode de comunicare şi alte mijloace direcționate asupra unor audiențe aprobate, în scopul de a le influența percepțiile, atitudinile şi comportamentul, ce afectează îndeplinirea obiectivelor politice şi militare”* (AJP 3.10.1., 2006, art. 0103). În consecință, militarii americani pot desfăşura PSYOP doar asupra audiențelor străine (fie acestea guverne, organizații sau indivizi străini, ca efect al restricțiilor impuse de *Actul Smith-Mundt*, adoptat de

Congresul SUA în 1948), în timp ce NATO poate desfăşura PSYOPS asupra oricărei audiențe aprobate (de Consiliul Nord Atlantic), pentru sprijinirea realizării unor obiective nu numai militare, dar şi politice. Modelul occidental de influențare a audiențelor-țintă se bazează pe teoria behavioristă a lui Watson din 1913 şi pe piramida nevoilor lui Maslow: *„Motivația reprezintă, în general, o componentă dinamică şi directă a comportamentului, care este determinat de o combinație de factori biologici, sociali şi educaționali. Motivația activează comportamentul în atingerea unui scop. Nevoile motivaționale curente influențează percepția, raționamentul, învățarea şi alte procese psihologice"* (AJP 3.10.1., 2006, Anexa C, art. C101). Mecanismul de influențare folosit este destul de simplu: *„Cunoaşterea motivațiilor individului îi dă planificatorului PSYOPS posibilitatea de a a analiza şi identifica nevoile audienței-țintă, acesta asigurându-şi astfel baza pentru îndeplinirea obiectivelor PSYOPS. Nevoile primare trebuie luate primele în considerare"* (AJP 3.10.1., 2006, Anexa C, art. C103). Dacă acest mecanism poate fi aplicat cu oarecare succes unei audiențe-țintă din spațiul european, ar trebui admis că el nu va avea aceeaşi eficacitate în cazul unor civilizații diferite de cea occidentală, construite pe alte baze spirituale şi culturale, care nu corespund ierarhiei nevoilor lui Maslow (cazul irakian sau cel afgan). Aceasta ar putea fi una din explicația modestelor rezultate reale obținute de PSYOPS-ul euro-atlantic în diferite teatre de operații contemporane. Planificarea militară şi algoritmică standard a campaniilor din cadrul operațiilor psihologice moderne, croită pe baza principiului Stimul (Mesaj) – Răspuns (Reacție): din teoria behavioristă, considerăm că este insuficientă pentru a obține efecte notabile asupra unei audiențe-țintă, care, din start, este refractară atât la sursă (forța militară multinațională fiind privită ca o entitate de ocupație), cât şi la mesajele acesteia. Onorabila deviză *„Pe termen lung, sabia este întotdeauna înfrântă de cuvânt"* (acesta este motto-ul PSYOPS-ului din KFOR) nu mai poate justifica rezultatele modeste, proiectate pe măsura unor obiective la fel de prudente ale PSYOPS-ului american şi NATO-ist în teatrele de operații fierbinți din Irak şi Afganistan sau în cele mai liniştite, precum cel din Kosovo.

Apariția conceptului de operații informaționale tocmai în Statele Unite, şi nu în Europa, nu este întâmplătoare. Explicația este – credem noi – de natură culturală. În cele câteva secole de istorie a Statelor Unite, în această nouă civilizație s-a dezvoltat un foarte puternic spirit pragmatic şi de eficiență, care a condus spre o foarte puternică specializare pe domenii distincte şi din ce în ce mai înguste. În consecință, activitățile militare americane cu un posibil impact direct sau indirect asupra minții şi sufletului audiențelor-țintă au devenit atât de puternic specializate şi independente, în scopul obținerii performanței, încât s-a simțit nevoia de coordonare şi sinergizare unitară a acestora. În caz contrar, era pericol de haos şi anihilare reciprocă. Dimpotrivă, în Europa s-a păstrat într-o mult mai mare măsură spiritul enciclopedic, tradiția sau nostalgia acestuia, iar specializarea pe domenii distincte nu a atins nivelul din Statele Unite. Tot datorită unor tradiții militare

multiseculare, orgoliul apartenenței la o anumită specialitate militară (artilerie, infanterie, cavalerie/tancuri, geniu, transmisiuni…) a rămas mult mai puternic în bătrâna Europă, față de tânăra Americă. Rezultă astfel şi unul dintre motivele pentru care militarii europeni (atât în formulă națională, cât şi multinațională) asimilează mai greu decât cei americani conceptul de operații informaționale, care presupune coordonare şi renunțarea la orgolii, în favoarea obținerii rezultatului dorit, în condiții de eficacitate şi eficiență maximă. De fapt, conceptul de operații informaționale înglobează o extensie a comunicării în domeniul cinetic al acțiunii, gesturilor, faptelor concrete, purtătoare ale unei încărcături simbolice credibile. Mesajele nu mai sunt receptate prin cuvinte şi imagini prefabricate de oameni, ci sunt citite, înțelese, deduse din semnificația unei acțiuni şi contextul în care aceasta s-au desfăşurat. Schema clasică a comunicării: „Emițător – Canal – Receptor", cu toate dezvoltările sale, rămâne intactă; ceea ce se schimbă este doar natura vectorului purtător al mesajului, care nu mai este cuvântul, imaginea, sunetul, ci mişcarea, acțiunea, gestul. Desigur, la fel ca şi în schemele cunoscute ale comunicării, mesajul dorit a fi transmis, prin respectiva acțiune, poate fi distorsionat, poate fi înțeles invers sau poate fi chiar ignorat, dar, cel puțin pe termen scurt, el poate avea un impact psihologic mult mai puternic, care, la rândul său, poate fi amplificat prin convergența celorlalte forme de comunicare. Altfel spus, acțiunea de distrugere sau lichidare executată de un comando sau o escadrilă de avioane de vânătoare, în scopul slăbirii voinței combative a inamicului sau alterării capacității de înțelegere a acestuia, poate avea un efect mult mai mare atunci când este susținută sinergic de o campanie de operații psihologice, de operații în rețelele de calculatoare, de acțiuni de război electronic în câmpul electromagnetic, de înşelare militară sau de campanii de diplomație publică.

Deoarece americanii sunt „părinții legitimi" ai operațiilor informaționale, analiza conceptului trebuie să plece de la definițiile oficiale înscrise în doctrinele militare americane. Conform primei doctrine americane întrunite (JP 3–13) a operațiilor informaționale promulgate în 1998, acestea implică *acțiuni îndreptate împotriva informațiilor şi sistemelor informaționale ale adversarului, simultan cu protejarea propriilor informații şi sisteme informaționale*. Această definiție este extrem de generală şi, de aceea, a devenit una dintre cele mai longevive formule doctrinare militare, fiind validă din 1998 până în februarie 2006, dată la care a apărut o nouă doctrină a operațiilor informaționale americane. În ceea ce priveşte *sistemul informațional*, acesta reprezenta în concepția aceloraşi doctrinari americani, *întreaga infrastructură, organizare, personal şi acele componente, care colectează, procesează, înmagazinează sau acționează pe bază de informații, precum şi procesele bazate pe informații*. La fel de general au fost tratate şi aspectele definitorii ale celor două categorii de operații informaționale, cele ofensive şi cele defensive. Astfel, *operațiile informaționale ofensive* presupuneau *utilizarea integrată a acelor capacități desemnate, care – sprijinite fiind prin acțiuni de* intelligence, *– pot susține atât influențarea liderilor şi factorilor de*

decizie ai adversarului, cât şi îndeplinirea unor obiective specifice. Lucrurile încep să se limpezească, în momentul în care doctrina americană enumera, fără a limita, capacităţile avute în vedere a fi utilizate de operaţiile informaţionale ofensive, şi anume operaţiile de securitate operaţională (*OPSEC – Operational Security*), de înşelare militară (*MILDEC – Military Deception*), PSYOPS, război electronic (*EW – Electronic Warfare*), atacuri şi distrugeri fizice, operaţii informaţionale speciale şi atacuri asupra reţelelor de calculatoare (*CNA – Computer Network Attack*). În ceea ce priveşte *operaţiile informaţionale defensive* americane, acestea presupuneau *integrarea şi coordonarea politicilor, procedurilor, operaţiilor, personalului şi tehnologiilor, în scopul protejării şi apărării propriilor informaţii şi sisteme informaţionale*. Defensiva informaţională era realizată de militarii americani prin operaţii de securitate informaţională, de contraînşelare militară, de contrapropagandă, contrainformative, război electronic şi speciale. Lipseau deci, din panoplia defensivei informaţionale militare americane, PSYOPS-ul, distrugerea fizică şi înşelarea militară. Notabilă este prevederea conform căreia „operaţiile" informaţionale erau desfăşurabile doar pe timp de pace, criză sau în operaţii militare altele decât războiul, deoarece în situaţia unui conflict armat se vorbea de un „război" informaţional. Cu alte cuvinte, războiul informaţional nu însemna nimic altceva decât operaţii informaţionale desfăşurate în timp de conflict armat. Operaţiile informaţionale, spre deosebire de războiul informaţional, se puteau, aşadar, desfăşura în mod continuu, ambele concepte putând fi aplicate de la nivelul tactic la cel strategic şi vizau influenţarea factorilor de decizie.

Ceea ce este esenţial în concepţia operaţiilor informaţionale americane – idee ce se regăseşte şi în viziunea NATO – este acest principiu coordonator şi integrator al mai multor activităţi deosebite în sine, dar toate având scopuri persuasive, din perspectiva sinergizării efectelor acestora pentru îndeplinirea unui anumit obiectiv comun. Cu alte cuvinte, pragmatismul american a determinat creşterea eficienţei tuturor activităţilor din sfera comunicării în masă, prin coordonarea unitară a acestora în cadrul integrator creat şi susţinut de operaţiile informaţionale. Practic, INFO-OPS-ul nu conduce la crearea niciunui produs specific (reviste, afişe, fluturaşi, clipuri, *jingle*-uri, postere etc.), acestea fiind concepute, realizate şi diseminate doar în cadrul operaţiilor psihologice, relaţiilor publice, CIMIC-ului, înşelării militare, producţia şi diseminarea lor fiind însă coordonată şi integrată în derularea generală a operaţiilor militare, prin mecanismele operaţiilor informaţionale.

Asimilând experienţele cumulate în Bosnia (misiunile IFOR şi SFOR), în Kosovo, (misiunea KFOR), în Afganistan (operaţiunea *Enduring Freedom*) şi Irak (operaţiunea *Iraqi Freedom*), militarii americani au promulgat, în februarie 2006, o nouă doctrină (JP 3–13 din februarie 2006), valabilă pentru toate cele patru categorii de forţe ale armatei (terestre – *army*, navale – *navy*, aeriene – *air forces* şi infanteria marină – *marines*). Documentul este important nu numai deoarece reflectă evoluţiile şi trendurile din acest domeniu, ci şi fiindcă este de natură să influenţeze conceptul similar al NATO, reflectat în doctrina INFO OPS (AJP 3.10.

din 2007), care se află în plină dezbatere şi limpezire conceptuală. Noua definiţie americană este mult mai descriptivă şi, implicit, mai detaliată decât precedenta: *„Utilizarea integrată a războiului electronic – EW, a operaţiilor în reţelele de calculator – CNO, a operaţiilor psihologice – PSYOPS, a înşelării militare – MILDEC şi a securităţii operaţionale – OPSEC, împreună cu capabilităţile de sprijin şi cele înrudite specifice, pentru a influenţa, a degrada, a corupe sau a uzurpa procesul uman sau automat de luare a deciziei de către adversar, simultan cu protejarea propriilor procese*". (JP 3–13/2006). Pentru evitarea oricăror ambiguităţi, în cadrul definiţiei au fost nominalizate toate domeniile a căror utilizare integrată serveşte pentru influenţarea şi afectarea în sensul dorit a adversarului, iar gama acestor activităţi a fost extinsă, conform realităţilor spaţiului de confruntare contemporan. Fiind eliminată precedenta distincţie, dintre operaţiile informaţionale ofensive şi cele defensive, de altfel imposibil de realizat în practică, sunt recunoscute totuşi deosebirile existente între obiectivele ofensive şi cele defensive. Din considerente asemănătoare celor de la începutul anilor '60, când americanii au renunţat la sintagma de „război psihologic" în favoarea celei de „operaţii psihologice", noua doctrină americană nu mai cuprinde expresia de „război informaţional", probabil pentru că nu este convenabil din punct de vedere politic să recunoşti că duci un „război" împotriva unor ţinte sau audienţe-ţintă civile, fie şi în situaţii de conflict armat. Declararea celor cinci domenii de activitate militară (PSYOPS, MILDEC, OPSEC, EW şi CNO), drept esenţiale (*core capabilities*) pentru operaţiile informaţionale, nu înseamnă că sunt trecute pe planul doi, drept mai puţin importante, domeniile specificate drept „capacităţi de sprijin" sau „înrudite". În aceste două categorii, este menţionată, pentru prima dată, specialitatea *Combat Camera* (folosirea capacităţilor de influenţare prin culegerea şi editarea de imagini foto şi video, în scopul susţinerii îndeplinirii obiectivelor forţelor militare) drept o activitate de sprijin. O altă nouă activitate intrată sub cupola INFO OPS este cea a sprijinului militar acordat diplomaţiei publice – *Public Diplomacy* – ca activitate conexă şi care se manifestă în mod deosebit de activ, mai ales în teatrele de operaţii postconflict, acolo unde diplomaţii conlucrează cu militarii americani pe baza intereselor naţionale comune. Deoarece între diplomaţi şi militari nu pot exista relaţii de subordonare, ci doar de cooperare şi colaborare, se limpezeşte astfel o parte din natura funcţională a conceptului de operaţii informaţionale.

Noua doctrină americană vine şi cu o interesantă abordare – cel puţin din punct de vedere teoretic – a delicatului subiect al evaluării operaţiilor informaţionale, prin distincţia clară între criteriile de evaluare a măsurilor de performanţă, faţă de cele de eficacitate. Astfel, criteriile de performanţă se referă strict la executarea, îndeplinirea acelor sarcini şi acţiuni concrete prevăzute în planurile de operaţii informaţionale (avem deci o evaluare cantitativă, de exemplu, numărul de fluturaşi diseminaţi), în timp ce criteriile de eficacitate se referă la atingerea obiectivelor respectivelor operaţii (evaluarea calitativă, de exemplu,

schimbări sesizabile în comportamentele audiențelor-țintă, ca urmare a diseminării fluturaşilor). De altfel, – contrar opiniilor unor sociologi – această doctrină afirmă fără echivoc prezumția posibilității de măsurare a eficienței anumitor acțiuni din cadrul operațiilor informaționale, prin raportarea acestora la un anumit obiectiv operațional. Această prezumpție se bazează la rândul ei pe o alta, prin care se afirmă că este posibilă influențarea mediului informațional (cel în care factorii de decizie şi liderii iau hotărârile), prin intervenția cu mijloace psihologice, electronice şi fizice asupra celor trei dimensiuni ale respectivului mediu şi anume, cea cognitivă, cea informațională şi cea fizică (JP 3–13, 2006, p. I–8). Rămâne de demonstrat practic, pe baza unor date verificabile, culese din teatrele de operații, în ce măsură anumite acțiuni de operații informaționale au determinat acele reacții planificate din partea audienței-țintă. În orice caz, convergența, sinergia celor trei tipuri de intervenții reprezintă tocmai cheia de boltă a operațiilor informaționale americane.

Primul document doctrinar al NATO, referitor la operațiile informaționale, a fost promulgat de către Comitetul Militar în ianuarie 1999, fiind intitulat *Politica NATO pentru operații informaționale – MC 422*. Era cu doar două luni înaintea izbucnirii conflictului armat dintre NATO şi Iugoslavia din perioada martie–iunie 1999, iar din studierea, din punct de vedere informațional, a conflictului (Hentea, 2004, p. 145–155), rezultă că acest concept nu a putut fi implementat în mod corespunzător pe durata acelei confruntări. La acel moment, singura viziune solidă în domeniu era cea americană, descrisă în Doctrina JP 3–13, adoptată în 1998, mai sus menționată. Tot perspectiva americană era dominantă şi în materia mult mai concretă a operațiilor psihologice, mai ales că specialiştii americani repurtaseră deja de unele succese notabile pe timpul operațiunii „*Desert Storm*" din 1991 şi, în plus, dispuneau de cele mai performante mijloace tehnice de specialitate (de exemplu, platforma aeriană pentru operații psihologice *Commando Solo*).

Definiția din *Politica NATO în domeniul operațiilor informaționale MC 422/3*, din 19 martie 2007, reprezintă consensul aliat, reuşit după mulți ani, asupra acestui delicat concept: *„O funcție militară, care asigură consiliere şi coordonare asupra activităților informaționale militare, în scopul de a crea efectele dorite asupra voinței, înțelegerii şi capacităților adversarului, potențialului adversar sau altor părți aprobate de Consiliul Nord Atlantic, în sprijinul obiectivelor militare ale Alianței*. Activitățile informaționale militare ale NATO se referă la trei domenii:

a) cele focalizate asupra schimbării, influențării sau întăririi percepțiilor şi atitudinilor adversarilor, potențialilor adversari sau altor părți aprobate de Consiliul Nord Atlantic;

b) cele concentrate asupra menținerii şi protejării libertății de manevră a Alianței în mediul informațional, prin apărarea datelor şi informațiilor pe care se bazează procesele de decizie şi factorii de decizie ai Alianței;

c) cele dedicate protejării propriilor capacități şi funcții de comandă prin afectarea şi contracararea datelor şi informațiilor pe care se sprijină adversarii,

potențialii adversari sau alte părți aprobate de Consiliul Nord Atlantic, date şi informații care sunt folosite în sistemele de comandă, control, *intelligence*, supraveghere, selectare a țintelor sau de armamente ale acestora.

Noua politică NATO privind INFO OPS menține dihotomia față de Cooperarea Civili-Militari – CIMIC (relaționare interactivă strânsă) şi față de Afacerile Publice – *Public Affairs*, care sunt definite ca funcții separate, dar aflate în legătură. La 30 noiembrie 2007, a fost emisă şi distribuită spre dezbatere o nouă variantă de doctrină aliată în domeniul INFO OPS, intitulată „*Allied Joint Doctrine for Information Operations*" – AJP 3.10. (*Doctrina aliată întrunită pentru operații informaționale*), care reflectă orientările strategice din MC 422/3, formulate cu doar câteva luni înainte. Practic, acest document stabileşte cadrul de desfăşurare şi perspectivele operațiilor informaționale în NATO pentru următorii trei–patru ani. Documentul recunoaşte, încă din partea sa introductivă, primatul deciziei şi orientării politice civile asupra acestor activități militare, ale căror mecanisme de funcționare sunt detaliate apoi prin descrierea ierarhiei politico-militare ce coboară de la Consiliul Nord Atlantic (ca autoritate politică supremă) spre Comitetul Militar, prin Statul Major Internațional, spre Comandamentele Strategice şi apoi cele regionale ale NATO, până la comandanții forțelor aliate din teatrele de operații, precum COMKFOR sau COMISAF. Tot Consiliul Nord Atlantic este organismul care direcționează şi demersurile NATO în domeniul diplomației publice, al tuturor activităților cu caracter informațional şi, mai ales, aprobă țintele şi audiențele-țintă, care urmează să stea în vizorul operațiilor informaționale şi psihologice ale forțelor multinaționale aliate.

Această ultimă soluție doctrinară aliată continuă să pună accentul pe activitățile non-cinetice, concentrate cu precădere pe liderii de opinie sau decizionali, spre care trebuie să fie îndreptate eforturile operațiilor informaționale, afirmând că fluxul informațional poate fi influențat printr-o acțiune asupra acestor lideri, care, la rândul lor, îl transmit audiențelor largi. Prin lideri de opinie sau decizionali, doctrinarii aliați înțeleg comandanții sau şefii militari sau politici, indivizii influenți, asupra unor facțiuni politice, etnice, religioase. Prin operațiile informaționale aliate asupra acestora, se vor desfăşura acțiuni menite să le influențeze, să le afecteze voința (spre exemplu, voința adversarilor de a continua lupta sau coeziunea acestora), capacitatea de înțelegere şi percepție a situației (domeniu de activitate în care reapare termenul de manipulare a informațiilor), dar şi să le fie afectate (eventual prin acțiuni cinetice de distrugere sau anihilare) capacitatea de comandă, comunicații şi control. Alături de termenul de manipulare, reapare în acest document NATO şi cel de propagandă, cu referire la facilitățile de acest gen ale adversarului, care este necesar a fi distruse. Totuşi, doctrina recomandă o planificare a operațiilor informaționale, bazată nu pe concentrarea asupra unor ținte anume, ci pe obținerea unor efecte dorite, ceea ce reconfirmă poziționarea INFO OPS în noua filosofie militară a „Operațiilor Abordate pe Bază de Efect" (*Effect Based Aproach Operations*).

În fine, noul document doctrinar aliat, emis spre ratificare de către statele membre în noiembrie 2007 (AJP 3.10.), nu mai recurge la clasificări în privința domeniilor activităților militare specifice, pe care se sprijină operațiile informaționale. Este păstrată însă cu obstinație distincția destul de ambiguă, în ceea ce privește derularea practică a activităților de „afaceri publice" (fost denumite „relații publice") față de INFO OPS: structurile de afaceri publice, subordonate direct comandantului forței militare, trebuie să coopereze strâns (cât de „strâns" și, mai ales, cum anume, nu se precizează) cu cele de operații informaționale, în privința consistenței, coerenței și unității mesajelor forței militare, precum și a contracarării propagandei adverse. Celebra formulă, ce se regăsește și în acest document, *„Afacerile Publice și INFO OPS sunt funcții înrudite (related), dar separate"*, nu lămurește deloc modul de rezolvare a ecuației de relaționare dintre aceste două domenii într-un comandament operativ multinațional aliat, unde intervin atâtea orgolii și interese divergente.

În ceea ce privește celelalte domenii specializate ale acțiunii militare, a căror activitate este coordonată și sinergizată sub cupola operațiilor informaționale, lucrurile sunt mult mai limpezi. *Operațiile psihologice* – PSYOPS – continuă să dețină locul de frunte în panoplia informațională, fiind acea capacitate reală de influențare a percepțiilor, atitudinilor și comportamentelor audiențelor-țintă aprobate, desigur, tot de către Consiliul Nord Atlantic, cel care consimte, de la caz la caz, și asupra obiectivelor și limitărilor acestui gen de acțiuni. Imediat după PSYOPS, doctrina NATO plasează, din punct de vedere al importanței și relevanței, „*Prezența, Postura și Profilul*" trupelor și al comandantului forței militare. Este vorba fie de binecunoscutele demonstrații de forță, fie de atitudinea și comportamentul zilnic în teren al militarilor indiferent de grad, sau de ținuta acestora (spre exemplu, purtând doar inofensivele tricouri și berete sau, dimpotrivă, mai agresivele căști, veste antiglonț de *kevlar* și arme la vedere). Urmează două domenii cu caracter defensiv ale spectrului informațional, securitatea operațională *(OPSEC)* și, respectiv, securitatea informațională *(INFOSEC)*. Înșelarea (*deception*) reapare în sistemul informațional aliat în forma sa frustă, fără atributul oarecum redundant de „militară", fiind recunoscută ca o artă ce nu intră exclusiv în responsabilitatea INFO OPS, dar care joacă un rol major în influențarea percepțiilor audiențelor adverse. „Războiul electronic" își păstrează rolul său de actor cheie pe frontul spectrului electromagnetic și, alături de acesta, „Operațiile în Rețele de Calculator", care reprezintă, după atacul împotriva Estoniei din 2006, un domeniu aflat în atenția imediată a liderilor NATO. „Distrugerea fizică" (prin bombardament sau acțiuni ale forțelor speciale) rămâne singura pârghie cinetică a operațiilor informaționale, la care se recurge nu doar pentru eliminarea sau anihilarea unor puncte sau rețele de comandă sau comunicații adverse, ci și pentru obținerea unui anumit impact psihologic asupra populației sau liderilor vizați. Rețin însă atenția, prin poziționarea acestora, direct sub umbrela operațiilor informaționale, „Cooperarea Civil-Militară" – *CIMIC* – și ceea ce se numește

„Angajarea Liderilor-Cheie”. Menționarea „Angajării Liderilor-Cheie” constituie însă o noutate non-cinetică în teoria şi practica operațiilor informaționale. Este vorba de statuarea doctrinară a unei practici deja întâlnite în teatrele de operații din Kosovo, Irak, Afganistan, acolo unde comandanții sau reprezentanții acestora îşi planifică, cu mare grijă şi precauție, ritmicitatea, cadrul (locul) şi conținutul întâlnirilor şi discuțiilor cu liderii locali.

O altă noutate absolută a acestei doctrine NATO o constituie apariția funcției de „Consilier cultural” al comandantului forței militare – CULAD, *Cultural Advisor*, – care participă la toate lucrările Grupului de Coordonare a Operațiilor informaționale (*Information Operations Coordination Board – IOCB*), ce funcționează în orice comandament operativ al NATO. Mai mult ca sigur că această inovație NATO a fost puternic stimulată de inițiativa Pentagonului, care, în 2007, a trimis echipe de antropologi civili în sprijinul comandanților de brigadă americani desfăşurați în Irak şi Afganistan. Oricât de exotică poate părea poziția şi contribuția consilierului cultural într-o structură de stat major, ea este la fel de necesară şi firească precum cea a deja consacraților consilieri politici (*Political Adviser* – POLAD) sau juridici (*Legal Adviser* – LEGAD) ai comandanților. Consilierul cultural vine să acopere cu expertiza sa noi teritorii afectate de acțiunea militară contemporană, şi anume cele etnologice, religioase, sociale, fiind recunoscută astfel importanța acestora. Pe de altă parte, trebuie remarcat faptul că NATO nu a adoptat, la fel ca americanii, diplomația publică, fie doar şi în aspectele sale militare, sub umbrela operațiilor informaționale, oficializând însă domeniul cultural. Poate că, astfel, Europa îşi reafirmă preeminența şi rădăcinile sale culturale, în fața unei multipotente şi pragmatice civilizații nord-americane.

Un alt punct de confluență între NATO şi Statele Unite este şi conceptul mult mai generos de comunicare strategică, care acoperă deopotrivă conceptele de operații informaționale, relații/afaceri publice, diplomație publică, operații psihologice. Definiția americană din 2004 a acestui concept, cuprinsă în *Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication,* Department of Defense, Washington, este: „*O varietate de instrumente utilizate de guverne pentru înțelegerea şi explicarea unor atitudini şi culturi globale, pentru angajarea unui dialog de idei între oameni şi instituții, pentru consilierea liderilor politici şi militari, a diplomaților, privind efectele unor opțiuni politice asupra opiniei publice, precum şi pentru influențarea atitudinilor şi comportamentelor prin strategii de comunicare*”. Importanța acordată acestui concept, nu numai pe scena confruntărilor militare, dar şi a celor politice, o găsim subliniată, sub forma unui paragraf distinct, în *Declarația comună a şefilor de stat şi de guvern ai țărilor membre NATO*, din 3 aprilie 2008, la *Summit*-ul de la Bucureşti. Această importanță, pe care liderii Alianței o acordă comunicării strategice (pentru care nu există o doctrină aliată), se bucură de o dramatică relevanță, tocmai datorită contextului geopolitic în care a fost făcută declarația: „*Mediul informatic (*corect este „informațional” *n.ns*., C.H.) *de astăzi, în particular, cel asociat operațiilor*

noastre din Afganistan şi Kosovo, evidenţiază necesitatea unei comunicări adecvate, corecte şi în timp util, cu audienţe locale şi internaţionale, despre politicile şi angajarea NATO în operaţii internaţionale. Salutăm progresul înregistrat în întărirea capacităţii de comunicaţii strategice a NATO, demonstrată prin răspunsul rapid al Centrului de Operaţii Media. De asemenea, salutăm lansarea, la summit-*ul nostru, a unui nou canal TV NATO pe internet, care va cuprinde ştiri actualizate periodic, precum şi reportaje video, în mod special din diverse regiuni ale Afganistanului. Evidenţiem angajamentul nostru pentru a sprijini ameliorarea în continuare a comunicaţiilor strategice, până la* Summit-*ul nostru din 2009".*

După ce a fost o chestiune de putere, războiul a devenit puternic ancorat de ştiinţă şi tehnologie, iar în viitor se pare că, în mod paradoxal, războiul va fi o acută problemă culturală şi de inteligenţă. Previziuni, speculaţii, analize de conţinut pot fi multe, dar niciuna nu se bucură de certificatul de certitudine. Ceea ce este sigur este faptul că, dincolo de ceea ce politicienii şi militarii lasă a fi cunoscut de către marele public, referitor la dramaticul subiect al „Războiului", se petrece un la fel de fascinant proces de schimbare, fenomen ce se derulează cu o viteză atât de mare încât, adesea, nici măcar actorii săi principali nu reuşesc să-i desluşească sensul şi rostul. La fel ca şi viaţa, războiul merge înainte, văzându-şi de treburile lui, potrivit timpurilor în care se desfăşoară.

BIBLIOGRAFIE

1. DUMITRU CRISTEA, ROCEANU ION, *Războiul bazat pe reţea, provocare a erei informaţionale în spaţiul de luptă*, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2005.
2. FRANCART, LOUP, *Les actions dans les champs psychologiques*, Paris, Éd. Economica, 2005.
3. GARSTKA, JOHN J., *Network Centric Warfare: An Overview of Emerging Theory*, john.garstka@js.pentagon.mil,http://www.mors.org/publications/phalanx/dec00/feature.htm, 2006.
4. GOLDSTEIN, FRANK, L., editor, *Psychological Operations. Principles and Case Studies*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 2006.
5. HENTEA, CĂLIN, *Arme care nu ucid*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004.
6. HO HOW HOANG, JOSHUA, LTC, *Effect Based Operations Equals to „Shock and Awe"*, articol prezentat de ofiţerul american la Conferinţa despre Revoluţia în afacerile militare, organizată de Institutul de Studii Strategice şi de Apărare din Washington, 25–26 februarie 2004.
7. LIICEANU GABRIEL, *Condiţia militarului contemporan*, interviu luat de Celina Petrescu şi Călin Hentea pentru emisiunea TV „Pro Patria" şi publicat în „Observatorul militar" nr. 34, 1996, 21–27 august.
8. MACHIAVELLI, NICCOLÓ, *Principele*, Bucureşti, Editura Antet XX Press, an neprecizat.
9. MOSKOS CHARLES, *Armata, mai mult decât o ocupaţie*, Bucureşti, Editura Ziua, 2005.
10. NECULAU, ADRIAN, *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Iaşi, Editura Polirom, 1996.
11. REID, R. P., *Waging Public Relations: a Cornerstone of Forth Generation Warfare*, „Journal of Information Warfare", 2002, nr. 1–2.

12. SAVA, IONEL NICU, *Studii de securitate*, Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, Ed. Ziua, 2005.
13. SUN TZU, *Arta războiului*, Bucureşti, Editura Samizdat, an neprecizat.
14. *Doctrine for Information Operations*, Joint Pub 3–13, USA, 1998.
15. *Information Operations*, Joint Pub 3–13, USA, februarie, 2006.
16. *NATO Doctrine on Psychological Operations*, AJP 3.10.1, Study Draft, 31 ianuarie 2006.
17. *NATO Policy on Psychological Operations*, MC 402/2, Study Draft, iulie 2005.
18. *NATO Doctrine on Information Operation*, AJP 3.10, Study Draft, ianuarie 2005.
19. *NATO Policy on Information Operation*, MC 422/3, Study Draft, 19 martie 2007.
20. *Allied Joint Doctrine for Information Operations*, Pre-ratification Draft, 30 noiembrie 2007.
21. *Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication,* Department of Defense, Washington D. C., september 2004.